

Maastricht, sluis 19

In het najaar van 2003 werd de restauratie van schutsluis nr. 19 met de bijbehorende ophaalbrug en technische installaties afgerond. De sluis ligt in de Zuid-Willemsvaart en vormt de noordelijke begrenzing van het oude negentiende-eeuwse industriegebied gelegen aan de rand van de historische binnenstad van Maastricht.

Belangrijke elementen in dit industriële landschap zijn verder de binnenhaven het Bassin, de Sphinx-aardewerk-fabrieken en de Koninklijke Nederlandse Papierfabriek. De Zuid-Willemsvaart werd tussen 1822 en 1826 aangelegd op initiatief van Koning Willem I ('de kanalenkoning') en was bedoeld om Noord-Nederland een goede scheepvaartverbinding te geven met de steenkoolmijnen en industriegebieden in Wallonië.

Met de restauratie van Sluis 19 met bijbehorende werken is de vaarroute Maastricht-Vlaanderen weer in ere hersteld. Het historische kanaaltracé van de Zuid-Willemsvaart in Maastricht vormt een waterbouwkundige as die in het noorden de stad binnenkomt en zich

■ MONUMENT VAN DE MAAND

Sluis 19 in Maastricht

voortzet tot sluis 20, de verbinding tussen het Bassin en de Maas. De restauratie van Sluis 19 en het herstel van de vaarverbinding voor recreatiescheepvaart past binnen het beleid van de gemeente Maastricht. De gemeente ontwikkelde voor dit gebied het stedenbouwkundige masterplan Belvedere. Binnen dit stedenbouwkundige plan heeft het oude kanaaltracé een belangrijke cultuurhistorische betekenis. De restauratie van de schutsluis met de bijbehorende technische installaties en de ijzeren ophaalbrug werd verricht door het Bureau voor Aangepaste Technologie (BAT) uit Sittard. BAT is een bedrijf dat is gespecialiseerd in de restauratie van industriële monumenten. Voor het gerealiseerde restauratieproject van Sluis 19 ontving BAT op 13 september 2003 de Victor de Stuersprijs, de tweejaarlijkse monumentenprijs van de stad Maastricht. ■

FEBRUARI 2004

INDUSTRIA IS EEN UITGAVE VAN
STICHTING FEDERATIE INDUSTRIEEL
ERFGOED NEDERLAND (FIEN).
WWW.INDUSTRIEEL-ERFGOED.NL

INHOUD

MONUMENT VAN DE MAAND	1
FIEN-NIEUWS	2
AGENDA	2
NIEUWS UIT AANGESLOTEN ORGANISATIES	3
BERICHTEN	4
LITERATUURSIGNALERING	7

ADVERTENTIE

■ FIEN-NIEUWS

Prijsverhoging nieuwsbrief *Industria*

In *Industria* 2003-5 hebben wij aangekondigd dat de prijs van gewone abonnementen verhoogd is naar € 18,—. Ten onrechte is deze prijsverhoging niet in het colofon vermeld, waarvoor onze excuses. De vaste abonnees krijgen binnenkort van het secretariaat de gebruikelijke acceptgirokaart toegezonden met het correcte bedrag erop vermeld. Mocht u inmiddels al voor vijf nummers *Industria* in 2004 betaald hebben dan kunt u de acceptgiro negeren.

Lezing over historische suikerfabrieken op Java

Op 24 januari organiseerde de FIEN in het Hengelo's Educatief Industrie Museum (HEIM) een lezing over historische suikerfabrieken op Java die nog met stoommachines worden aangedreven. Ook zijn er op Java nog een aantal suikerfabrieken met een eigen railinfrastructuur en kleine stoomlocomotieven. Voor de presentatie van dit bedreigde erfgoed waren ongeveer vijftig belangstellenden uit het hele land naar Hengelo gekomen. De permanent in het HEIM opgestelde suikerfabriekmaquette met bewegende onderdelen vormde een prima achtergrondlocatie voor de presentatie. De presentatie werd verzorgd door een Engelsman en een Australiër, die een onderzoek naar de technische installaties van oude suikerfabrieken op Java hebben verricht. De amateur-filmer Raymond Naber vertoonde een smal-film uit 1990 met beelden van de verwerking van het rietsuiker vanaf de oogst tot het productieproces in de fabriek. De heer E. Nijhof (Universiteit Utrecht) hield een inleiding over het behoud van door Nederlandse machinebouwers geleverde installaties in de voormalige Nederlandse koloniën.

Centrum voor Industrieel en Mobiel Erfgoed (CIME)

Recent is besloten dat de Stichting Adviesbureau voor Industrieel Erfgoed (Stabien) zal opgaan in het CIME. Momenteel is Stabien druk bezig met de registratie van mobiel erfgoed in Nederland ten behoeve van het project Mobile Collectie Nederland. Verder beheert Henk Weevers voor het CIME het Bidoc-project (catalogusproject bibliotheek-en documentatiecollectie Industrieel erfgoed). Nog dit jaar zal duidelijk moeten worden welke activiteiten van de FIEN naar het CIME kunnen verschuiven.

Vooralsnog zal de FIEN een eigen identiteit als particuliere, nationale koepelorganisatie voor het brede veld van het Nederlandse Industriële Erfgoed behouden. Het is duidelijk dat er op landelijk, centraal niveau veel veranderingen gaande zijn. Enerzijds is er een duidelijke behoefte aan centrale ondersteuning waarvoor de overheid echter tot nu toe onvoldoende middelen ter beschikking stelt; anderzijds constateert de FIEN dat op lokaal niveau vaak sprake is van een te lage organisatiegraad. Mocht u zich op centraal (CIME) of op lokaal niveau willen inzetten voor ons industrieel erfgoed, dan kan het FIEN-secretariaat u helpen bij het vinden van een solide en maatschappelijk nuttige tijdsbesteding!

FIEN-secretariaat

Het FIEN-secretariaat wordt binnen het CIME dagelijks geconfronteerd met een grote hoeveelheid post en e-mail. Zowel de puur secretariële taken alsook de postafhandeling, het beheren van een adressenbestand, het organiseren van studiedagen kosten veel vrije tijd. Regelmatig doen buitenstaanders een beroep op de FIEN om bijvoorbeeld een beschermingsactie op te starten, een oude machine voor de sloop te behoeden etc. Verder verzorgen twee vrijwillige medewerkers de FIEN-nieuwsbrief *Industria*, het beheer van de FIEN-website en het computerbeheer op het CIME. ■

■ AGENDA

Gouda: *Goudá had er tabak van; aspecten van een verdwenen cultuur*

In het historisch museum De Moriaan is tot 1 maart een tentoonstelling te bezichtigen, gewijd aan de tabakscultuur en tabaksbedrijvigheid in Gouda. De tentoonstelling wordt gehouden naar aanleiding van het 25-jarig jubileum van de Pijpologische Kring Nederland. De tentoonstelling laat vele gebruiksvormen zien die met tabak te maken hebben, zoals pijpen, flessen tabaksaroma en een rokende Moriaan. Zoals de Gaper een symbool was van de drogist, zo was de rokende Moriaan het symbool voor een tabakszaak. In het museum is voor het eerst een nieuwe aanwinst te zien: een Moriaan

van de firma Goedewaagen uit 1950. Om het beeld van Gouda als pijpen- en sigarenstad compleet te maken, zijn ook voorwerpen te bezichtigen, afkomstig van particuliere bruikleengevers. Bij de tentoonstelling is een publicatie uitgegeven onder de titel *Gouda had er tabak van; aspecten van een verdwenen cultuur*.

Museum De Moriaan, Westhaven 29, Gouda, telefoon (0182) 588444.

Kerkrade: tentoonstelling *Glas en kristal, woonplaats van het licht*

In het techniekmuseum Industrion in Kerkrade is tot en met 12 april een expositie te bezichtigen, gewijd aan de geschiedenis van de glas- en kristal-

productie in Maastricht. In het begin van de negentiende eeuw ontstond in Maastricht een bloeiende glasindustrie. Aan de bakermat van deze bedrijfstak stond de bekende grootindustrieel Petrus Regout. Als gevolg van de Belgische afscheiding in 1839 werd Limburg afgesneden van de traditionele industriegebieden in het gebied rondom Luik en werden 'eigen' industrieën gesticht. De eerste Maastrichtse glasfabriek werd in 1840 door Petrus Regout gesticht. In 1902 stichtten de nazaten van Petrus Regout een tweede glasfabriek onder de naam Stella.

Na de Eerste Wereldoorlog fuseren beide glasfabrieken, zodat er voortaan nog maar een glasbedrijf over blijft, onder de naam NV Kristalunie. De bedrijfsnaam geeft aan dat het bedrijf zich voortaan specialiseerde in de productie van traditioneel geslepen glas en kristal. Vanaf 1977 wordt in het bedrijf uitsluitend nog verpakkingsglas geproduceerd.

De tentoonstelling geeft ruime aandacht aan de verschillende producten die de Maastrichtse fabrieken in de afgelopen twee eeuwen hebben voortgebracht. Aan de hand van een groot aantal rijk geslepen objecten als kristallen coupes versierd met slijpsel, en gebruiksglas zoals groenglazen gasbuizen en eenvoudig persglas neemt de bezoeker een kijkje in het verleden van deze boeiende bedrijfstak. Ook besteedt de tentoonstelling ruime aandacht aan de geschiedenis van de Limburgse glasindustrie en die van de Maastrichtse bedrijven in het bijzonder aan de hand van oude foto's, tekeningen en documenten. De tentoonstelling is opgebouwd in drie afdelingen rond de thema's ontwerpen, decoreren, slijpen en verpakken van glas. Rondom de tentoonstelling organiseert het Industrion een aantal activiteiten. Industrion, Museumplein 2, Kerkrade, telefoon (045) 5670809, www.industrion.nl ■

■ NIEUWS UIT DE AANGESLOTEN ORGANISATIES

Stichting Industrieel Erfgoed Deventer (SIED)

In het nieuwste nummer van *Nijvertijd*, het orgaan van de SIED, wordt de geschiedenis beschreven van het oudste nog bestaande bedrijf in Deventer: de firma Schaap Bliksembeveiliging en Ontstoringstechnieken BV. Dit elektrotechnische bedrijf bestaat dit jaar 225 jaar.

Onder de benaming *Deventer blik* is de SIED in 2003 begonnen met de voorbereiding van een groots project: een onderzoek middels interviews naar de rol en betekenis van de buitenlandse werknemers voor de Deventer industrie. Al in het begin van de jaren zestig kwamen de eerste Turkse arbeiders als 'gastarbeiders' naar Deventer. Vooral de Deventer blikfabriek Thomassen & Drijver/Verblifa trok veel buitenlandse werknemers. De SIED wil het onderzoeksproject gaan uitvoeren in samenwerking met onder meer de gemeente en de Hogeschool Saxion. Voor het project zijn subsidies aangevraagd bij diverse instanties.

Voor meer informatie: www.sied.nl

Stichting Industrieel Erfgoed Noord-Nederland (SIEN-N)

Op woensdag 11 december 2003 presenteerde de SIEN-N op een officiële bijeenkomst in het gebouw van de Kamer van Koophandel in Groningen haar nieuwe folder. Het eerste exemplaar van de nieuwe veelkleurenfolder werd door voorzitter Rene van Iterson overhandigd aan de oud-voorzitter van de Kamer van Koophandel in Groningen, de heer Wilbrink. Het ontwerp en de vormgeving van de nieuwe folder, met informatie over industrieel erfgoed in de provincies Drenthe en Groningen en informatie over de SIEN-N, lag in handen van grafisch bureau Go Puck in Groningen. De uitgave van de nieuwe folder werd financieel mogelijk gemaakt door een bijdrage van de Kamer van Koophandel.

Tijdens de bijeenkomst werd een powerpointpresentatie gegeven over industrieel erfgoed in Drenthe en Groningen. Deze presentatie, die een doorsnee geeft van het nog aanwezige industrieel erfgoed in Drenthe en Groningen, was ook in de vorm van een fototentoonstelling te bezichtigen. De fototentoonstelling, de nieuwe folder en de in 2002 in gebruik genomen website zijn tot stand gekomen in het kader van het nieuwe PR-beleid dat de stichting sinds 2002 heeft opgezet.

De fototentoonstelling zal voortaan gebruikt worden voor de presentatie van SIEN-N tijdens open monumentendag en als wisselexpositie in openbare gebouwen. ■

■ BERICHTEN

ENKA-fabriek in Ede, 'poortgebouw' (foto Marcel Overbeek)

Gelderland

Ede • Voor het leegstaande fabriekscomplex van de ENKA in Ede is een voorlopig herbestemmingsplan ontwikkeld door een speciale werkgroep. Deze Enka-werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeente Ede, de stichting Boei (nationale maatschappij tot Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed) en de Rijksdienst voor Monumentenzorg. De Enka-fabriek, een immens bakstenen fabriekscomplex met een voor Nederland unieke carré-vormig grondplan en een monumentale fabriekspoort, staat al een jaar leeg en is de laatste tijd regelmatig door brandstichting geteisterd. In het nu gereedgekomen conceptplan

blijven de meest markante fabrieks-onderdelen behouden, waaronder de twee noordelijke hoektorens, het poortgebouw met de entree, de schoorsteen, het kantinegebouw en de jubileumfontein, geschonken door de werknemers in 1947. Naast deze 'monumentwaardige' bouwdelen zal een nieuwbouwplan worden gerealiseerd, dat uitgaat van de bouw van ca. 1.400 woningen. Om de nieuwbouw zo veel mogelijk te laten aansluiten op de oude fabrieksgebouwen zullen 'fabrieksachtige' elementen in architectuur van de nieuwbouw worden toegepast, zoals een dakconstructie die refereert aan de oude sheddaken van de fabriekshallen.

Radio Kootwijk • Met de snelle ontwikkeling van de techniek in het begin van de twintigste eeuw ontstond behoefte aan een goede radioverbinding met het toenmalige Nederlandsch-Indië. Aangezien de radioverbinding zou bestaan uit een langegolfverbinding, die zo weinig mogelijk mocht worden gestoord, werd een zendstation ontworpen op een afgelegen locatie op de Veluwe ten westen van Apeldoorn. Het zendstation werd opgetrokken in beton; gebruik van metaal was uitgesloten vanwege de storende invloed die dit materiaal had op de radioapparatuur. Het imponerende zendstation werd gebouwd in een bijzondere expressivistische vormgeving, naar ontwerp van architect J.M. Luthman. Het symmetrische, als een kathedraal opgetrokken zendergebouw heeft een torenachtige uitbouw van waaruit met kabels het zendstation was verbonden met de zendmasten. In de centrale zendhal stond de zendapparatuur opgesteld. De laatste jaren is de toekomstverwachting voor dit unieke monument van communicatietechniek onzeker geworden. De eigenaar KPN-Nederland gebruikt het zendercomplex niet meer. Pogingen om een sloopvergunning voor het zendergebouw te krijgen, werden in 2002 van de tafel geveegd door de gemeente Apeldoorn en een aantal monumentenorganisaties. De KPN heeft het zendercomplex vervolgens te koop aangeboden, wat inmiddels een vijftiental serieuze gegadigden heeft opgeleverd. Een van de meest serieuze gegadigden is het Kröller-Mullermuseum, gelegen in het nationale Park de Hoge Veluwe. Dit wereldberoemde museum voor moderne kunst heeft al jaren ruimtegebrek en heeft een uitgewerkt plan ingediend om een dependance van het museum in het zendstation te vestigen.

Het zendstation, met bijbehorende dienstgebouwen, zou in de visie van het Kröller-Mullermuseum een centrum voor hedendaagse kunst moeten worden, met daarnaast een permanente expositie over de geschiedenis van het complex met aandacht voor de unieke architectuur. Voor de presentatie van moderne kunst zou de grote zendhal de ideale centrale plaats zijn; doelstelling van het Kröller-Mullermuseum is om het zendstation zoveel mogelijk in de oorspronkelijke staat te handhaven.

Noord-Holland

IJmuiden • Woningbouwvereniging Velsen heeft plannen voor een herbestemming van het oude waterleidingcomplex aan de Evertsenstraat. Het complex bestaat uit de monumentale betonnen watertoren en het naastgelegen voormalige pompstation. Watertoren en pompstation worden al enkele jaren niet meer gebruikt. De voorlopige plannen gaan uit van een sluitende exploitatie, waarvoor rondom het waterleidingcomplex nieuwe woningen moeten worden gebouwd in het Watertorenpark. Het oude pompstation zou een nieuwe functie kunnen krijgen als restaurant. De watertoren, daterend uit 1915, zou een culturele of maatschappelijke bestemming kunnen krijgen, en een horecafunctie in het bovenste deel van de toren, van waaruit de bezoeker kan genieten van een prachtig uitzicht over het Noordzeekanaal. Een probleem zijn de kosten van achterstallig onderhoud, die inmiddels zo'n 1 miljoen euro bedragen. Ook is het complex de laatste tijd onderhevig aan vandalisme en brandstichting.

Overijssel

Zwolle • In de uit 1776 daterende windoliemolen De passiebloem is sinds kort een groot houten schaalmodel te bezich-

tigen van een stoomoliefabriek. Het unieke schaalmodel, met allerlei werkende miniaturonderdelen, werd in zeven(!) jaar tijd vervaardigd door een oud-werknemer van de voormalige olieslagerij van de firma Verloop & Co. uit Oudewater. Het schaalmodel, dat werd voltooid in 1957, geeft een uniek beeld van de industriële winning van olie voor de productie van verf en zeep. Het schaalmodel heeft een afmeting van 2.50 bij 1.40 bij 1.30 meter, weegt ca. 200 kilo en bevat honderden bewegende onderdelen. Met elektriciteit worden drie stalen assen aangedreven, die op hun beurt tientallen minatuur-wigpersen aandrijven, waarmee het lijnzaad werd geplet. Het schaalmodel krijgt een plaats in de permanente expositie over de geschiedenis van de Nederlandse olieslagerij, ingericht in een van de houten loodsen van de windoliemolen. In de directe nabijheid van de Zwolse oliemolen waren tot in de jaren zestig van de twintigste eeuw drie industriële olieslagerijen actief.

Haarlem • De bekende cacao-fabriek van de firma Droste aan de Harmenjansweg, welke sinds 1986 deel uitmaakt van het concern Dutch Cocoa and Chocolate Company, zal in september 2004 worden gesloten. Het bedrijf gaat de chocoladeproduktie in zijn geheel overbrengen naar een nieuwe bedrijfslocatie in het Amsterdamse havengebied. Hiermee komt een definitief einde aan het bestaan van een van de oudste en meest bekende Haarlemse bedrijven. In 1897 wordt direct aan het Spaarne de chocoladefabriek van Droste gebouwd. In de jaren 1929-1930 werd de fabriek uitgebreid met een imposant vijflaags productiegebouw, direct naast het oude fabrieksgebouw uit 1890. Dit oudste fabriekspand, ontworpen door de architect J.B. van den Ban is zeer markant vanwege de in de voorgevel aangebrachte tegeltableaus, waaronder het fraaie veelkleurige tableau met een afbeelding van de bekende Droste-verpleegster. Na het vertrek van de cacao-fabriek zal het oude fabrieksterrein opnieuw worden ingericht met nieuwe kantoren, bedrijfspanden, horeca en woningen. Het oude fabriekscomplex aan het Spaarne, dat op de Rijksmonumentenlijst staat, zal behouden blijven en een nieuwe bestemming krijgen. Dutch Cocoa vertrekt noodgedwongen uit Haarlem vanwege de milieuproblematiek en de weerstand van de gemeente Haarlem tegen de vestiging van grootschalige industrieën in de directe omgeving van het stadscentrum. »

Watertoren in IJmuiden (foto Marcel Overbeek)

Voormalig station in Houten (foto Marcel Overbeek)

Utrecht

Houten • Het oude stationsgebouw van Houten aan het Stationserf wordt bedreigd door de spoorwegverdubbeling van de lijn Utrecht-Den Bosch. Het oude stationsgebouw staat te dicht bij het spoor en kan alleen 'gered' worden door het gebouw in zijn geheel op te krikken en via een transportmechanisme ca. 150 meter verderop te rijden. De verplaatsing van het stationsgebouw zal ca. 1,3 miljoen euro gaan kosten. Het stationsgebouw dateert uit 1868 en behoort tot de oudste nog bestaande stationsgebouwen van ons land. Het Houtense station, dat in 1936 buiten dienst werd gesteld, is het enige overgebleven exemplaar van een staatspoorwegstation van de Vijfde Klasse in de laagbouwuitvoering van de lijn Utrecht-Den Bosch. De gemeente Houten zal in het voorjaar van 2004 een besluit nemen over het verplaatsen van het stationsgebouw.

Noord-Scharwoude • De streek rondom Noord-Scharwoude en Broek op Langedijk staat van oudsher bekend als tuinbouwgebied. De tuinbouwnijverheid leidde in het begin van de twintigste eeuw tot afgeleide industrieën, zoals conservenfabrieken. Een van de meest gave voorbeelden van een dergelijke conservenfabriek is het fabriekspan van de firma Burcht-conserven aan de Voorburggracht in Noord-Scharwoude. Het fabriekspan in Hollandse neorenaissance-stijl werd in 1878 gebouwd voor de Noord-Hollandsche Conservenfabriek. Later werd het bedrijf overgenomen door de firma Burcht-conserven. In 1998 werd het bedrijf gesloten en kwam het fabriekspan leeg te staan. Voor het leegstaande fabriekspan is door de firma Schuitema Vastgoed BV een herbestemmingsplan ingediend bij de gemeente Langedijk. Schuitema wil op de plaats van de conservenfabriek een C-1000 supermarkt bouwen, die de bestaande supermarkt aan de Juliana van Stolbergstraat moet gaan vervangen. De nieuwe supermarkt zou volgens de plannen in een modern pand gevestigd moeten worden, met de oude fabrieksgevel van de firma Burcht als voorgevel. De rest van het oude fabrieksgebouw zou dan gesloopt moeten worden.

Zuid-Holland

Gouda • Op de plaats waar het oude bedrijfspand van de voormalige stoomblekerij De Drie Notenboomen heeft gestaan, zal binnenkort een nieuwbouwcomplex verrijzen. Het nieuwbouwcomplex, met kantoren en appartementen, is ontworpen door architect Cees Dam en is qua architectuur aangepast aan de historische omgeving. Op de bouwlocatie, het terrein gelegen op de hoek van de Kattensingel en de Nieuwe Gouwe, stond tot de sloop in 1990 het fraaie oude bedrijfspand van stoomblekerij De 3 Notenboomen. Van de oude blekerij bleef alleen de monumentale inrijpoort met daarboven de rijk gedetailleerde gevelsteen uit 1849 behouden. In het kader van de nieuwbouwplannen zal de oude poort worden gerestaureerd.

Nieuwerkerk aan de IJssel • De gemeente Nieuwerkerk heeft in oktober 2003 de historische steenovens in de buurtschap Klein-Hitland gekocht van de Stichting Behoud Steenovens. Deze stichting, opgericht in 1988 heeft onvoldoende financiële middelen om alle ovens te restaureren. Slechts één oven is gerestaureerd.

De vier ovens van Klein-hitland, gelegen aan de Hollandse IJssel zijn gebouwd halverwege de negentiende eeuw en waren tot 1964 in gebruik bij de firma

Gouda, gevelsteen stoomblekerij (foto Marcel Overbeek)

Mijnlieff. In de halfopen steenovens werden gele IJsselsteentjes gebakken. De ovens vormen een zeldzaam gaaf voorbeeld van een concentratie van traditionele steenovens, zoals deze tot ca. 1900 in Nederland in gebruik waren. Na de introductie van de gesloten ringoven (de bekende steenfabrieken) was het gedaan met de oude wijze van stenen bakken in halfopen veldovens.

Rotterdam • Het voormalige stoomgemaal aan de Admiraliteitskade in Rotterdam wordt momenteel verbouwd tot meubeltoonzaal. Het karakteristieke gemaal werd in 1899 gebouwd in opdracht van het Hoogheemraadschap van Schielands. Het gemaal werd gebouwd om het overtollige boezemwater van het riviertje de Rotte af te

voeren op de Maas. In 1977 werd het gemaal buiten dienst gesteld en werden de machines verwijderd. De onder het gemaal gelegen 1 meter dikke gewelfmuren werden gerestaureerd. Tijdens de restauratie werden forse scheuren in het metselwerk aangetroffen, waarschijnlijk een erfenis uit de meidagen van 1940, toen rondom het gemaal bommen vielen.

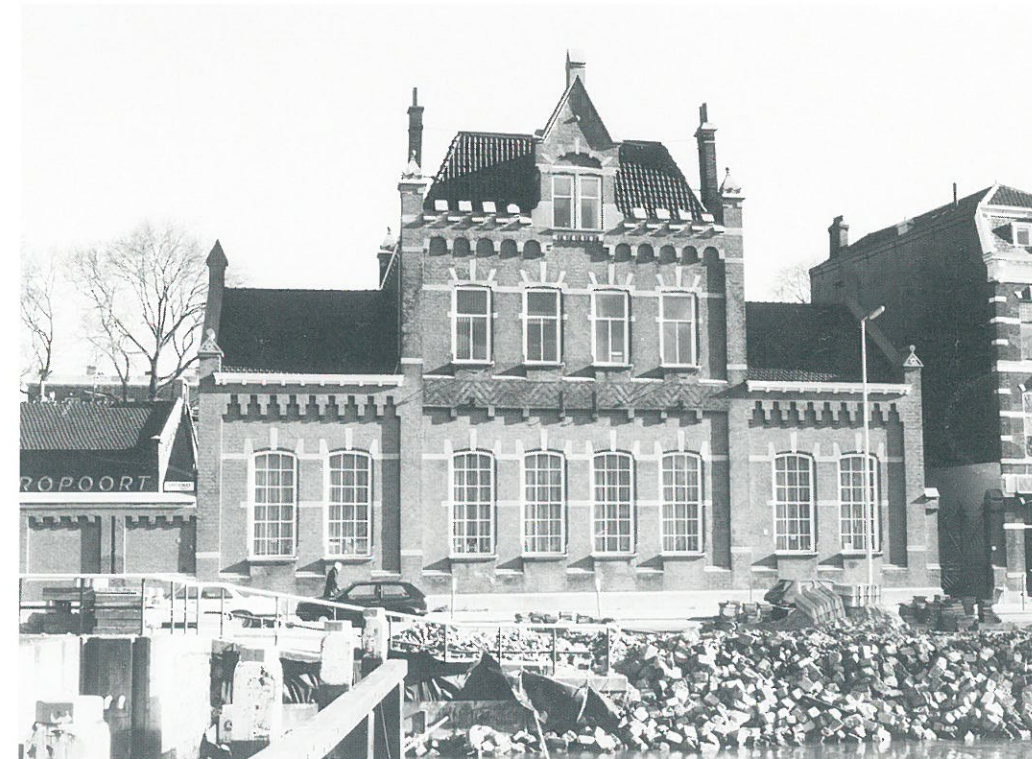
In het gemaal zijn de oude polonceauspanten van de dakconstructie weer hersteld en zichtbaar gemaakt. In het gebouw is halverwege een nieuwe houten verdiepingvloer aangebracht, ten behoeve van de meubelhandel die het gemaal in gebruik heeft.

Noord-Brabant

Eindhoven • Een van de markantste voorbeelden van industrieel erfgoed in de lichtstad is het Philipscomplex aan de Emmasingel. Het in beton opgetrokken gebouw staat bekend onder de naam de Lichttoren. In dit bedrijfspand werden vroeger door Philips lampen getest.

De Lichttoren is in december 2003 gekocht door de woningbouwvereniging Trudo van de projectontwikkelaars IBC vastgoed en Stam/ de Koning Vastgoed. Deze projectontwikkelaarscombinatie had een grootscheeps plan voor herbestemming ontwikkeld onder de naam Eindhoven Allight. Het herbestemmingsplan, dat niet is gerealiseerd, behelsde de vestiging van kantoren, woningen, horeca en een hotel in het complex.

De nieuwe eigenaar, woningcorporatie Trudo, wil de oude plannen aanpassen. Belangrijkste wijziging is de voorgenomen vestiging van een cultureel centrum met de naam Plaza Futura als publiekstrekker in de Lichttoren. Het overige deel van het complex zal worden verbouwd tot luxe appartementen en kleine kantoorunits. De totale kosten van het project bedragen ca. 75 miljoen euro. De Lichttoren staat op de Rijksmonumentenlijst. ■

Stoomgemaal in Rotterdam (foto Marcel Overbeek)

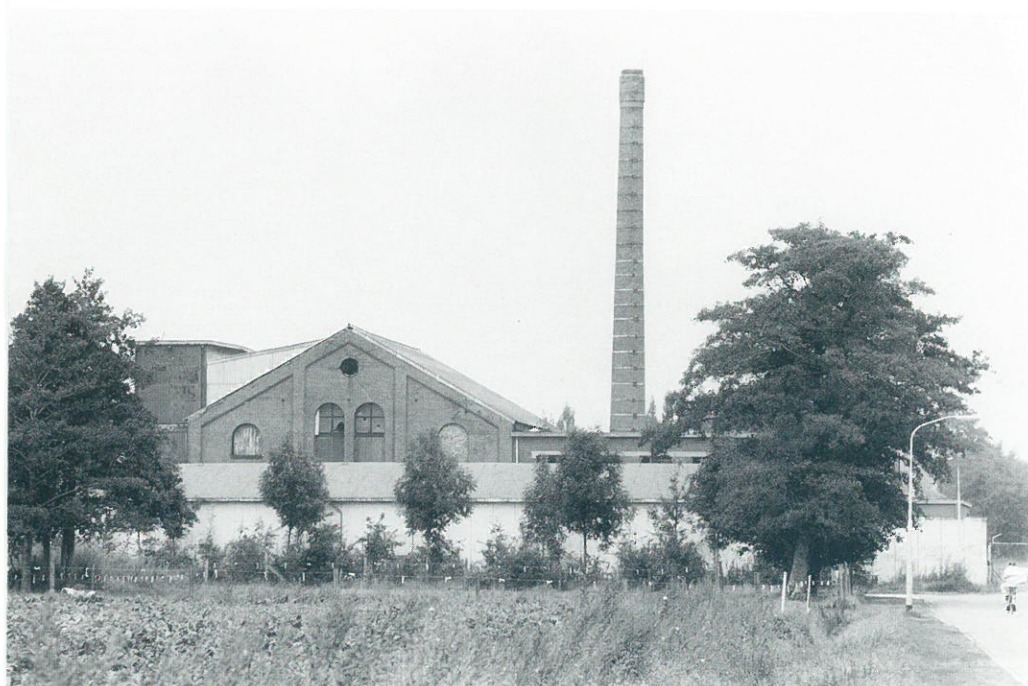
■ LITERATUURSIGNALERING

Baudet, Floribert

Utrecht in bedrijf 1852-2002; de economisch ontwikkeling van stad en regio en de kamer van Koophandel, 1852-200

Naar aanleiding van het 150-jarig bestaan van de Utrechtse Kamer van Koophandel in 2002 is deze publicatie uitgegeven. De regio Utrecht heeft in de afgelopen 150 jaar grote veranderingen ondergaan. De centrale ligging van de stad bood het bedrijfsleven tal van kansen. In deze publicatie staat de vraag centraal hoe Utrecht zich ontwikkelde tot een economisch knooppunt en wat in dit proces de rol is geweest van de Kamer van Koophandel. Het accent in deze publicatie ligt sterk op de rol van de Kamer van Koophandel, de geschiedenis van de Utrechtse bedrijven komt slechts zijdelings aan bod. In het eerste hoofdstuk wordt de beginperiode van de industrialisatie beschreven, waarbij onder meer aandacht wordt besteed aan Utrechtse bedrijven als Werkspoor, Demka, Persil en de levensverzekeringsmaatschappij De Utrecht. Ook wordt veel aandacht besteed aan de planologische ontwikkeling van de stad Utrecht en de ontwikkeling van de infrastructuur met spoor-, weg- en vaarverbindingen. Het boek is rijk geïllustreerd met fotomateriaal, grotendeels afkomstig uit de archieven van de Kamer van Koophandel.

Utrecht, Matrijs, 2002. 143 blz., ill., lit. opg. ISBN 90-5345-209-5. Prijs € 17,95 ➤

Voormalige glasfabriek in Nieuw-Buinen (foto Marcel Overbeek)

Ir. Zwaag, J.A.*De glaspioniers in het veen; historie van de glasindustrie in de venen van Drenthe, Groningen en Overijssel in de negentiende eeuw*

Deze publicatie beschrijft de geschiedenis van de glasindustrie in de Drents-Groningse en Overijsselse veenkoloniën. De auteur heeft een lange staat van dienst in het bedrijfsleven achter de rug en is sinds 1967 gefascineerd door de historie van de glasfabricage in Nederland. In de eerste hoofdstukken wordt een overzicht gegeven van de geschiedenis van het glasblazen, met de oprichting van de eerste 'glashutten' in Nederland. Vervolgens wordt de stichting van de eerste glasfabrieken beschreven in het Drentse Nieuw-Buinen en het naburige in de provincie Groningen gelegen Stadskanaal. Belangrijke pioniers bij de vestiging van deze voor de veenkoloniën zo belangrijke bedrijfstak waren de uit Duitsland afkomstige Johan Cristian Thone en de Nederlander Johan Meursing. De glasfabrieken in Nieuw-Buinen waren naast de Leerdamse glasfabriek de belangrijkste van ons land.

In 1967 werd de laatste glasfabriek in Nieuw-Buinen gesloten. Daarnaast beschrijft de auteur de geschiedenis van een tot nu toe onbekende glasfabriek in de Overijsselse veenkolonie Dedemsvaart, welke van 1863 tot 1885 in bedrijf was.

Deze uitgave geeft een uitstekend, compleet overzicht van alle glasfabrieken die ooit actief waren in de Drents-Groningse en Overijsselse veenkoloniën en is als zodanig een waardevolle aanvulling op de geschiedenis van de glasindustrie in Nederland. Het boek is rijk voorzien van zwart-wit- en kleurenopnamen en tekeningen. In een tiental bijlagen wordt een overzicht gegeven van onder meer vaktermen in de glasfabricage, namen van glasblazers, oprichtingsakten van glasfabrieken en een overzicht van verslagen van de parlementaire enquête in 1890 naar de arbeidsomstandigheden, toegespitst op de arbeidssituatie bij de glasfabrieken in Nieuw-Buinen.

Groningen, Boon Uitgeverij, 2002. 204 blz., lit.opg., bijlagen. ISBN 90-75913-24-9. Prijs € 29,90

Dankers, J.*Samensmeltend glas: honderd jaar NV Vereenigde Glasfabrieken 1899-199*

Een van de belangrijkste Nederlandse glasfabrieken is het bedrijf van de Vereenigde Glasfabrieken, met vestigingen in Schiedam, Leerdam, Maastricht en Lelystad. De productie van de Vereenigde Glasfabrieken bestaat voornamelijk uit zogeheten verpakkingsglas. Het bedrijf kent een lange historie. De historici Joost Dankers en Jos van der Linden, beiden verbonden aan de Universiteit Utrecht, schreven naar aanleiding van het honderdjarig bestaan van het bedrijf deze boeiende bedrijfs-geschiedenis. Amsterdam, Boon, 2001. 192 blz., ill., 25 cm. Lit.opg., reg. ISBN 90-5352-749-4. Prijs € 33,90 ■

COLOFON

Industria: nieuwsbulletin van de 65 bij de Stichting Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties.

Het nieuwsbulletin verschijnt vijf keer per jaar.

Industria komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Cultuurfonds en de Rijksdienst voor Monumentenzorg.

Redactie *Industria*, p/a M.N.M. Overbeek, Noteboomstraat 61, 8021 WR Zwolle.

E-mail industria@ilse.nl

Kopij voor *Industria* 2004 nr. 2 s.v.p. toezenden aan de redactie uiterlijk 19 maart 2004.

Secretariaat en abonnementen

FIEN, Postbus 92023, 1090 AA Amsterdam, telefoon (020) 5289243, fax (020) 6653090

E-mail fien@cime.nl

Internet www.industrieel-erfgoed.nl

De FIEN is gevestigd in het centrum voor Industrieel en Mobiel erfgoed (CIME), Kruithuisstraat 23, 1018 WJ Amsterdam

Abonnementsopgave

Door overmaking van € 18,— voor de jaargang 2004 op postbankrekening 132802, t.n.v.

Stichting FIEN-Industria

Vormgeving Go Puck, Groningen

Druk PlantijnCasparie Groningen